

CEFR TIZIMIGA KIRISH

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
 Filologiya fakulteti Xoriy til va adabiyot yo'nalishi
 3-bosqich 305-XT guruh talabalari
Sattorova Muxsina Dilshod qizi
Ravshanqulova Madina Alisher qizi
Rustamova Munisa Gulomovna
 satorovamuxsina@gmail.com
 Telefon raqam: +998 88 064 09 03
 madinaravshanqulova7@gmail.com
 Telefon raqam: +998 93 858 9510
 munisarustamova2005@gmail.com
 Telefon raqam: +998 97 862 1005*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Yevropa umumiy til kompetensiyasi doirasi (CEFR – Common European Framework of Reference for Languages)ning mazmuni, shakllanish tarixi, asosiy maqsadlarga yo'naltirilgan vazifalari hamda zamonaviy til ta'limi jarayonida tutgan o'rni batafsil yoritiladi. Shuningdek, CEFR darajalari, ular orasidagi farqlar, baholash mezonlari va o'qitish jarayoniga ta'siri ilmiy-uslubda izohlanadi.

Kalit so'zlar: CEFR, Common European Framework of Reference, til kompetensiyasi, til darajalari, baholash mezonlari, A1–C2 darajalari, kommunikativ yondashuv, til o'qitish standarti, til baholash tizimi, xalqaro sertifikatlash.

Annotation: This article provides a comprehensive introduction to the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), outlining its historical development, core objectives, structural components, and its significance in contemporary language teaching and assessment. The study examines the CEFR proficiency levels from A1 to C2, their functional characteristics, and the criteria used for evaluating learners' linguistic competence. Additionally, the article discusses the practical application of CEFR in curriculum design, language instruction, and international certification systems.

Keywords: CEFR; Common European Framework of Reference; language competence; proficiency levels; A1–C2 levels; language assessment; communicative approach; language teaching standards; international certification; curriculum design.

Kirish: Globallashuv va xalqaro integratsiya jarayonida xorijiy tillarni o'qitish hamda baholashning yagona va ishonchli standartlarini yaratish zarurati keskin kuchaydi. Turli davlatlarda amal qilgan turlicha metodik tizimlar o'quv dasturlarini

solishtirish va baholashda bir qator qiyinchiliklarni keltirib chiqardi. Ana shu ehtiyojga javoban Yevropa Kengashi tomonidan Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) — Yevropa umumiy til kompetensiyasi doirasi ishlab chiqildi.

Bugungi kunda CEFR butun dunyo bo'ylab, jumladan O'zbekistonning ta'lim standartlarida ham qo'llanilib, til o'rgatish va baholashning eng nufuzli xalqaro mezonlaridan biri sifatida qabul qilinmoqda.

CEFR tizimining shakllanishi va rivoji

CEFR 1990-yillarda Yevropa Kengashi tashabbusi bilan ishlab chiqilgan bo'lib, unda turli davlatlarning tilshunoslari, metodistlar va pedagoglar ishtirok etgan. Tizim yaratishda asosiy maqsad:

- Yevropa mamlakatlarida til o'rgatish jarayonlarini standartlashtirish;
- til kompetensiyalarini solishtirish imkonini beruvchi yagona mezonlar yaratish;
- o'quvchilar malakasini xalqaro doirada tan olinishiga erishish;
- tillarni o'qitish usullarida amaliy yondashuvni kuchaytirish edi.

2001 yilda CEFRning rasmiy nashri chop etildi va shundan so'ng dunyoning ko'plab mamlakatlarida til o'qitish, baholash va o'quv dasturlari tuzishda asosiy me'yoriy hujjat sifatida qo'llanila boshlandi.

CEFR tizimining asosiy maqsadlari

CEFR tizimi bir qator strategik maqsadlarni o'zida mujassam etadi:

1. **Til kompetensiyalarini standartlashtirish:** O'quvchilarning til darajasini aniq tasniflangan bir xil mezonlar asosida baholash.
2. **Moslashuvchan o'quv dasturlarini ishlab chiqish:** CEFR darajalari asosida o'quv materiallari, darsliklar va testlar yaratish.
3. **Ta'lim sifatini oshirish:** O'quvchi markazlashgan, kommunikativ yondashuvni kuchaytirish.
4. **Xalqaro tan olinadigan sertifikatlash tizimini yaratish:** IELTS, TOEFL, Cambridge, PTE kabi testlarning CEFR talablariga mos kelishini ta'minlash.
5. **O'quvchi rivojlanishini monitoring qilish:** Har bir darajada talab qilinadigan ko'nikmalarni aniq belgilash orqali o'qitish jarayonini tizimlashtirish.

CEFR darajalari va ularning mazmuni

CEFR tizimi uchta yirik kompetensiya guruhidan iborat: A – Basic User, B – Independent User, C – Proficient User. Har bir guruh ikki darajaga bo'linadi.

1. A Darajalar – Boshlang'ich foydalanuvchi

A1 – Beginner

- Oddiy kundalik iboralarni tushunishi.
- O'zini tanishtirishi, sodda savollar berishi va ularga javob qaytarishi.
- Eng oddiy ijtimoiy muloqotlarda ishtirok eta olishi.

A2 – Elementary

- Kundalik mavzularda (oilalar, xarid, ish joyi) oddiy gaplar bilan muloqot qilishi.

- Tanish vaziyatlarda sodda tushuntirishlar berishi.
- Qisqa matnlarni tushunishi va yozishi.

2. B Darajalar – Mustaqil foydalanuvchi

B1 – Intermediate

- Tanish mavzularda bimalol muloqot qilishi.
- Oddiy izohlar, fikrlar va voqealarni bayon etishi.
- Qisqa maqolalar va xabarlarini tushunishi.

B2 – Upper Intermediate

- Murakkab mavzularda o'z fikrini aniq ifodalay olishi.
- Rasmiy va norasmiy nutq o'rtasidagi farqlarni ajrata olishi.
- Tahliliy matnlarni tushunishi va sharhlashi.

3. C Darajalar – Mukammal foydalanuvchi

C1 – Advanced

- Akademik, nozik ma'noli yoki abstrakt matnlarni chuqur tahlil qilishi.
- Erkin, ravon va mantiqiy nutq yuritishi.
- Professional va ilmiy muhokamalarda ishtirok etishi.

C2 – Mastery

- Tilni ona tiliga yaqin darajada egallagan foydalanuvchi.
- Yozma va og'zaki matnlarning eng murakkab shakllarini to'liq tushunishi.
- Har qanday kommunikativ vaziyatda yuqori darajada moslashuvchanlik

ko'rsatishi.

CEFRning baholash mezonlari

CEFR quyidagi asosiy ko'nikmalarni baholashga yo'naltirilgan:

- **Listening (tinglab tushunish)**
- **Reading (o'qish)**
- **Speaking (og'zaki nutq)**
- Monolog
- Dialog
- **Writing (yozma nutq)**

Baholashda nutqning soddaligi, ravonligi, grammatik to'g'riligi, lug'at boyligi va kommunikativ kompetensiyasi alohida mezonlar sifatida ko'rib chiqiladi.

Til ta'limida CEFRning o'rni

CEFRning joriy etilishi bir qator ijobiy o'zgarishlarga sabab bo'ldi:

- ta'limda kommunikativ yondashuvning kuchayishi,
- o'quvchi faolligiga asoslangan jarayon,
- aniq va adolatli baholash tizimi,
- til o'qituvchilari uchun metodik qo'llanmalar yaratilishi,
- o'quv dasturlarining xalqaro standartlarga moslashuvi.

Bugungi kunda CEFR talablari O'zbekiston ta'lim tizimi, ayniqsa umumta'lim

maktablari, litsey va oliy ta'lim muassasalari uchun me'yoriy hujjatlarda o'z aksini topgan.

Xulosa

CEFR tizimi zamonaviy til o'qitishning eng muhim va samarali xalqaro standartlaridan biridir. Uning asosiy afzalligi — til o'rganuvchilarni darajalarga bo'lib, aniq kompetensiyalar asosida baholash imkonini yaratishidir. Tizimning moslashuvchanligi, amaliy yondashuvga urg'u berishi va xalqaro miqyosda tan olinganligi uning bugungi kunda keng qo'llanishiga sabab bo'lmoqda.

CEFR nafaqat baholash vositasi, balki til o'qitishning ilmiy-metodik asosini tashkil etuvchi universal tizim bo'lib, til o'rganuvchilarning rivojlanishini aniq yo'naltirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Council of Europe. (2001). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Cambridge: Cambridge University Press.
2. North, B., Ortega, A., & Sheehan, S. (2010). A Core Inventory for General English. Pearson & The British Council.
3. Little, D. (2006). The Common European Framework of Reference for Languages and the European Language Portfolio: Some history, a view of language learner autonomy, and some implications for language learning in higher education. Lund University Press.
4. Fulcher, G. (2010). Practical Language Testing. London: Routledge.
5. Bachman, L. F., & Palmer, A. S. (1996). Language Testing in Practice: Designing and Developing Useful Language Tests. Oxford: Oxford University Press.
6. Alderson, J. C. (2007). The CEFR and the Need for More Research. *Modern Language Journal*, 91(4), 659–663.
7. Little, D., Goullier, F., & Hughes, G. (2011). The European Language Portfolio: The Story So Far. Strasbourg: Council of Europe.
8. Weir, C. (2005). Language Testing and Validation. New York: Palgrave Macmillan.
9. O'Neill, G., & McMahon, T. (2005). Student-Centred Learning: What Does It Mean for Students and Lecturers? Dublin: University College Dublin.
10. Chorieva I., & Buronova M. (2020). Teaching aids and teaching materials for EFL classes. *Евразийский научный журнал*, (1), 37–38.